

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtenendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Annel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelken, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Grosbeek, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Meij. H. S. S. Kuiper, Bloemendaal; Dr H. W. Lamah, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; C. Tazelaar, Amsterdam; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No 58 — Postrekening No 36000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitendijk en Ned.-Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentie: 35 ct. p. regel. Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Het gezang der gemeente I. — Uit de Schrift: Tweefdel. wegeroep (Luk. 23:30, Marc. 15:34). — Kerkelijk Leven: Iets over „het huisbezoek“ I; De zaak van Prof. Janssen. — Uit het Pot. en Soc. Leven: Geestelijke behoeften en stoffelijke nooden (slaf). — Kuyper-Bibliografie XXV. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET GEZANG DER GEMEENTE.

I.

Met een ontristig gevoel heb ik menigmaal een blik geworpen op het stapeltje brieven enz., dat sinds Juli des vorigen jaars op mijn studeerkamer lag te wachten tot ik tijd zou kunnen vinden om mij te zetten tot het schrijven van een epiloog op de artikelen over het Gezang der Gemeente, die ik in „De Reformatie“ van 3-24 Juni des vorigen jaars plaatste. Af en toe kwam van dezen en genen al eens een vriendelijke aanspanning, wanneer mijn antwoord nu toch zou komen. Maar allerlei werk was meer spoedeisend dan dit, en hoe onaangenaam ik het ook vond — er was niets aan te doen — het schrijven dezer artikelen moest van maand tot maand uitgesteld worden.

Intusschen had deze vertraging toch ook nog een lichtzijde, n.l. dat ik daardoor kennis kon nemen van alles, wat sindsdien over het door mij toen behandelde onderwerp is geschreven; en daardoor nu in de gelegenheid ben, zooveel nodig, dat tegelijker tijd te behandelen.

Thans steek ik van wal, en zal in een tweetal artikelen een naspel geven, dat harmonieus moge klinken zelfs bij blijvend verschil van meening. In het eerste artikel hoop ik te beantwoorden wat men mij schreef over het orgelspel bij de godsdienstoefeningen; in het tweede hoop ik nog eens te spreken over het herstel van den rythmus der Psalmwijzen.

Vooraf ga een betuiging van groote dankbaarheid voor al de brieven van instemming met het geschrevene, die ik mocht ontvangen. Ik behoef daarop natuurlijk niet nader in te gaan; slechts dit woord van erkentelijkheid moest gesproken worden.

De vragen of bedenkingen, die ik heb te beantwoorden ten opzichte van hetgeen ik schreef over orgels en orgelspel, betreffen een viertal punten: 1o. het orgel in de N. Zuiderkerk te Rotterdam; 2o. het gebruik der oude toonaarden; 3o. de harmonisatie in verband met de woorden; 4o. het spelen van punten en komma's. Over elk dezer onderwerpen enkele opmerkingen!

Van den heer J. H. Besselaar Jr., Hoofdleraar voor orgelspel aan de Maatschappij voor Toonkunst afdeling Rotterdam en organist der N. Zuiderkerk aldaar, ontving ik een schrijven met verschillende aantekeningen op mijn artikelen, dat ik zeer op prijs stel, ook al zijn we het niet in alles eens. Met dezen theoretisch even goed onderlegden als praktisch bekwaamen musicus heb ik onderscheidene malen mogen samenwerken, en ik bewaar aan mijn ontmoetingen met hem zeer aangename herinneringen. Hij is voor mij het type van den ernstigen en degelijken kunstenaar, wars van alle aanstellerij, die zijn taak zoo opvat, als een musicus, die zich in dienst stelt van het hooger leven, behoort te doen. Wat niet wegneemt, dat ik mij de vrijheid voorbehoud, over enkele dingen anders te denken dan hij.

Het spreekt wel haast vanzelf, dat mijn opmerking over het orgel in de N. Zuiderkerk te Rotterdam hem tot tegenspraak moest prikkelen. Ter herinnering diene, dat ik daarover schreef:

Natuurlijk is het zeer wenschelijk, over een aantal mooie registers, een crescendo-kast, ja een rolzwever enz. te kunnen beschikken, en het kan zeer tot bevordering van goed gezang werken als deze ten dienste staan. Doch dit alles behoort bij het

welwezen, niet bij het wezen van het orgelspel in onze godsdienstoefeningen. Een schitterend concertorgel als Rotterdam in de N. Zuiderkerk heeft, hoe te waardeeren ook op zichzelf, is niet met het karakter van onze Gereformeerde eredienst in strijd. Gelukkig kan men ervan zeggen, dat het a double usage dienst doet: deels voor muziek als zoodanig (bij de bespelingen), deels voor den eredienst; en gelukkig ook houdt de heer Besselaar zich bij de godsdienstoefeningen geheel aan de eischen van ons Gereformeerd beginsel, zoodat hij van de kerkdiensten geen concerten maakt. Maar het zijn sterke beenen, die deze weelde dragen, en ik hoop, dat de kerkeraad van Rotterdam later, wanneer een ander eens op die orgelbank zou moeten plaats nemen, nooit moeite ervaart krijgt. Zulke orgels moeten uitzondering blijven in onze kerkgebouwen. Al zijn we nog zulke liefhebbers van muziek, dan zullen we toch, dunkt me, dit punt goed moeten vasthouden.

Daarover schrijft de heer Besselaar het volgende: „Eindelijk het orgel der N. Zuiderkerk te Rotterdam.

Als de organist hier kerkzich bij de godsdienstoefeningen geheel aan de eischen van het Geref. beginsel houdt, zal het steeds een genot zijn voor kerkeraad en gemeente om zulk een instrument te bezitten en te hooren bespelen. Zulke orgels behoeven dus voor de Geref. Kerken geen uitzondering te blijven.

Mannen van het vak en van mee-leven zullen er na mijn heengaan zeker te vinden zijn.

Ten opzichte van „die sterke beenen, die de weelde dragen“ kan Dr de Moor gerust zijn.

De kerkeraad van Rotterdam zal later geen moeite krijgen, mits men zorgt voor ruime salariering en voor een kundig organist.

De salarieringquaestie heb ik in mijn artikelen niet besproken en wil ik ook nu er buiten laten. Wat het overige betreft; ook ik hoopte voor de toekomst het beste; maar ik vind — op zijn niveau — den heer Besselaar evenzeer een uitzondering als zijn orgel. De meeste organisten van zijn bekwaamheid zouden, zittende voor zulk een instrument, niet de zelfbeheersching hebben, die gelukkig zijn deel is, en door hun spel stellig buiten het kader van den Gereformeerden eredienst komen te staan. Wie zoo'n orgel voor zich heeft, moet wel sterke beenen hebben om die weelde te dragen en bij den dienst veel ongebruikt te laten wat op zichzelf zeer schoon is, doch voor het leiden van het Psalmgezag (het eenige doel in een Gereformeerde Kerk) volstrekt overbodig. Den meesten zou de verzoeking te groot zijn. — Intusschen, als uitzondering kan ik dat orgel best aanvaarden; en het heeft me reeds zooveel schoone oogenblikken bezorgd, dat ik ondankbaar zou zijn als ik nog meer minder gunstigs ervan zeide. Mijn bedoeling was alleen te waarschuwen: dien kant moet het in onze kerken als regel niet uit! Trouwens is deze waarschuwing vrij overbodig, waar het slechts zóór zelden zal voorkomen, dat iemand met zoo kwistige hand de gelden tot zulk een bouw verstrekt als in Rotterdam het geval was.

Thans iets over het gebruik der oude toonaarden. Ik schreef:

„Ten tweede, dat ik niet ben voor een consequent doorvoeren der oude toonaarden. Ons moderne oor kan daar niet meer tegen. Men doet goed, zooveel mogelijk er mede te rekenen. Maar de rijkere ontwikkeling, die het muzikale leven sinds verkreeg, behoeft niet genegeerd te worden. Nog eens: waar het pas goet, lette men erop. Doch ik heb overigens geen bezwaar om in dezen de historische lijn te verlaten, omdat het eigenlijk geen „verlaten“ maar verder doortrekken en ontwikkelen is, en we in den vorm kinderen van onzen tijd mogen en moeten zijn.“

De heer Besselaar merkt daartegenover dit op: „Volkomen doorvoering der oude toonsoorten

(toonaarden) is wel wenschelijk, tenzij de organist geen degelijke opleiding heeft genoten en daardoor ten eenenmale onbekwaam moet worden geacht een Psalmmelodie naar behooren te kunnen harmoniseeren.“

Zoals men ziet, argumenteert de geachte inzender niet, doch zet zijn meening zonder meer tegenover de mijne.

Uit het door mij geschrevene blijkt, dat ik op zichzelf geen bezwaar maak tegen het gebruik der oude toonaarden. Doch wie het doet, zij er dan ook in alle opzichten bekwaam voor. En dat zijn er weinigen. Bovendien geloof ik, met Prof. Acquoy en anderen, dat het niet bevorderlijk is aan het gemeentezang, wanneer men dit stelsel consequent doorvoert. Koraalboekschrijvers durven het ook niet aan. Worp zegt b.v. in de voorrede van zijn overbekend werk:

„Wil men niet stijf en gedwongen worden, dan moet men dikwijls in den harmoniegang van ons tegenwoordig toonstelsel vervallen, en wanneer men iedere melodie zuiver Dorisch, Phrygisch, enz. naar zijn toon harmoniseerde, dan zou ook het voor spel geheel daarmede in overeenstemming en in dien toon gehouden moeten worden. 't Zou echter een weinig verkwikkende arbeid zijn, zoovele Dorische, Phrygische, Mixolydische, enz. voorspelen te schrijven, en wanneer mij dit al had mogen gelukken, vrees ik toch, dat mijn vriend de uitgever in het bezit der meeste exemplaren van dit werk zou blijven.“

Intusschen: vrijheid blijheid. Mits wie deze toonaarden geregeld wil gebruiken, het dan ook zoo goed doe als Besselaar en even knap is in de theorie en de praktijk als hij. Dan heb ik er vrede mee. Anders niet — want ik heb te veel schrikkelijke dingen op dit gebied moeten aanhooren...

Het derde punt ter behandeling is de harmonisatie in verband met de woorden. Ditmaal behoef ik het geschrevene niet te herhalen, omdat uit de aantekeningen van den heer Besselaar voldoende blijkt, waarover het hier gaat. Hij schrijft dan het volgende:

„Wat betreft die harmonisatie van de Psalmen 25, 73, 68 en 47 het volgende:

Allereerst Ps. 25 vers 1 regel 5. Wat Dr de M. hier zegt is te gewild. Eene vloeiende, natuurlijke accoordopvolging is toch verre te verkiezen boven een eenigszins geforceerde zetting? Zoodra een gemeente er „toe te brengen“ zou zijn om b.v. achter het woord „vreugd“ door te zingen tot aan „opsporing“, zou voor Dr de M.'s beweren om niet af te sluiten bij dien regel, iets te zeggen zijn. Doch, dat „er toe brengen“ zal wel tot de vrome wenschen behooren, te meer waar het bij andere verzen van dien Psalm volstrekt uitgesloten is om bij het eind van regel 5 door te zingen.

Baarenboven uit een oogpunt van melodische structuur vormt regel 5 van Psalm 25 één melodisch geheel, gebouwd op in hoofdzaak I, IV, I; dus verwacht men zeer zeker eene afsluiting en dan voor alle verzen.

Men lette vooral niet uitsluitend op den tekst, maar houde ook wel degelijk rekening met melodiebouw.

Dan Psalm 73. Waarom gesproken van majoor en mineur? Dat is toch heel en al abus. Men speelt Psalmen in de oude kerktoonsoorten! En dan dat gewilde pogen om er nog maar meer in te leggen! Een Psalm met zijn begeleiding (harmonisatie) is geen „karakterstuk“, maar behoort te zijn eenvoudig en waardig. Alles te harmoniseeren in verband met den tekst, lijkt mij uiterst gevaarlijk. Er zijn toch Psalmen, waarbij de begeleiding (harmonie) dan heel bedenkelijk zou worden.

Waarom klinkt de dominant als slotaccord in den voorlaatsten regel van Psalm 68:10 „afschuwelijk“?

Een dominantaccord is toch een van de aller-

HANDEL
VOLLE

Prijecouranten
gratis
op aanvraag

GAVEN

UZE
es geloofs aflegden,

bij 50 ex. a f 0.25.

likelen
noente

prachtband f 2.75.

NIS

Dr R. E. v. ARKEL.
Dr W. H. GIPPEK.
NIEBOOM. Dr F. C.
v. Dr B. WIELINGA.

AMHEID

in bij de belijdenis.
Dr G. CH. AALDIEN.
Dr J. J. VISSER.
J. G. GEELKREKES.
is gebonden f 2.40.

den Uitgever

TERDAM

„De Reformatie“

RDAM.

aam Aanbod.

SELWERK, elf deelen.
rug f 55.—
ELIA, pr.b. f 2.50
LEIDENBUCH en
CH. 2 de. pr.b. f 4.—
met een deel van
's BIBELWERK
lijk te bezoeken.

EL - HILVERSUM

Naarderweg 22.

niet franco.

C.L.
1922.

ans lid wordt van
niging ter bevoor-
Christelijke Leetuur.
t dit jaar VIER
TIG BOEKEN.
rde vertegenwoor-
van f 7.15, terwijl
en nog uit den
is der Vereeniging
de boekwerken v.
t. BETTER, KUYPER,
FRATEN—SCHÖCH,
Schrijver enz.)
— gratis aan
mag uitgezocht
Men ontvangt
it jaar voor een
van f 12.15, waar-
ten, door lid te
slechts behoort te
betalen:

ULDEN.

Op aanvraag wordt
ilustreerd prospec-
atie toegezonden.

m. J. H. KOK.

rant „Allard“
E 32 :: ROTTERDAM

u Jour vanaf f 1.25

Lunch f 2.—

ers f 2.50, f 3 en hooge

r met Wijn f 3.—